

ЕЛЕНА КОЛЕВА
Филозофски факултет
Скопје

УДК 875

СИМОНИДОВИОТ ТЕТРАГОН ИЛИ АНТРОПОЛОШКА СИМЕТРИЈА КАКО СОВРШЕНСТВО НА СУШТЕСТВУВАЊЕТО

Показ за единството на пеењето, мислењето и сликата – е прочуената Ода посветена на тесалскиот тиранос Скопас – Σκόπῳ τῷ Κρείοντος Θεσσαλῶν.

– *Omnis mundi creatura /quasi liber et pictura/ nobis est in speculum*, пее средновековниот Алан де Дил; таква извонредна поетска слика на козмичката хиерографија *nobis in speculum* насликана во спокојни логоедски редови твори древниот хеленски корифај Симонид од Кеј. Преточена во философска проза оваа Симонидова ода би била Платонов етички и онтолошки дијалог; неслучајно оваа ода е аретолошка парадигма во Платоновите дијалог Протагора во кој се доаѓа до согласие дека сето творештво од искона има софизматичка суштина; софистичка итност дебне во секоја песна: длабока и остра мисла се крие во навидум невините стихови. Пример за ваков исконски софизам е токму посочениот епиникиј испеан како почесен дар на тесалскиот тиранос Скопас; но во оваа ода нема ни збор за победникот во гимнастичките натпревари, а има силни зборови за тетраморфниот простор на Човекот. Градена во логоедска полиметрија оваа умна песна постојано ја урива просодиската рамнотежа за да ја потврди својата цврста умисла во духовната структура на продлабочената реторика. Едноставно и брзо, со совршена функционалност што е доблест на стих макар се колебал меѓу логос и ода, песната ја погодува целта со еден потег, штедејќи многу етички и метафизички размисли. Наспроти долгиот докажувачки и одрекувачки материјал на Платоновите Протагора со којшто се натпреваруваат Платоновите Сократ и Платоновите Протагора, Симонидовите епиникиј има тесен лексичко-метрички план од четворно кружење на строфите, а вртоглава длабочина во нив и меѓу нив. Полна означувачки прагми оваа песна сопира токму до самото означено – Универзумот; устројувајќи тесен метрички простор и опфаќајќи свое историско време, овој логос интуира бескраен простор и продира во сите искусвени времиња; неговата апангелика

или евангелика ја докажува божествената манија како божествена судбина на навидум разумската реч. Изградена од изненадувачки прагми што се откриваат при секој пресек на структурната мрежа, поетската реч е чудесно очудување од современа и вонвремена суштина: во овој логос има современа онтолошка слика која ударно се објавува, не само во збор, туку и како графичка порака, на сите духовни топоци и во сите митски и историски времиња како смисла која потврдува универзален ментален простор; истовремено се поврзува со сеопштиот антрополошки параметар определен токму од актерот на етичкиот дијалог – Протагора: Πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος – не човек како скептичен уривач вредности, туку човек како единица мерка на макрокосмос!

Издигнуваќи се на тетрагонална базис како скалеста пирамида, се извицува оваа побожна песна до Σημεῖν τοῦ θεοῦ. Под тој знак се подредени космолошки, онтолошки, антрополошки прагми во антитетичка симетрија и внатрешно единство на спротивности. Навистина, песната е лаконска софизма искажана во навидум едноставна, препознатлива и добродушна реч; сепак збунува нејзиниот агонички набој така што се очекува фронтален двобој, а не онтолошко понирање. Но двобојот меѓу Поетот и Еден од Седумте Мудреци – Питак, се пренесува на суштински судир меѓу копулативните глаголи τὸ γενέσθαι τὸ ἕμεναι, – Настанување и Бивање, ја разбиваат пандемската опна на истоветност и, разделувајќи се како полови на вертикален понор, се судираат: τὸ γενέσθαι станува топос на суштествување ограничено со менливост и минливост, τὸ ἕμεναι – безгранично, неминливо и неменливо Битие. Првиот стих, категорична афирмација – Човек добар навистина да постане, е тешко ... се чини како парафраза на Питаковата гнома – тешко е сјаен да бидеш, па силно зачудува категоричната негација – И не му е ова на Питака умно, иако од умна глава искажано! Но следниот стих прави рез кој со силина враќа назад на повторно испитување за дури тогаш да се сфати побожната и кротка Симонидова изјава – Само Бог би го имал тој дар, а човек не ... токму овие онтолошко-етички прагми се интрига на Платоновиот Протагора и не само во Протагора, и не само кај Платона. При принудно-но враќање на самиот почеток стои вистинската ἀρχή на оваа поетска софизма: вториот и трет стих сопираат и очудуваат со една лексичка аномалија: – Човек добар да стане е тешко со раце, нозе и ум, тетрагон, без укор изграден! Збунетоста доаѓа од несводливоста на трите антрополошки елементи на геометрискиот поим на кој имено укажуваат – на геометриската схема – тетрагон. Површното воспиемање ја прифаќа именката тетрагон како метафора на цврстина, снага и сила; но и покрај навиката на лесно прифаќање метафори, пе-

зната опоменува на внимание: алармира несоодветноста – раце, нозе и ум, три антрополошки елементи, поточно, две физиолошки и еден ноетички, сведени на четириаголна геометриска схема! Објаснувањето лежи во античката страст – антропоморфија да се изедначува со аритметички суштини и геометриски облици; се воспоставува слика во чие средиште пре-бива Човек со широко подигнати раце и широко расчворени нозе, фиксиран со својот Ум во апсолутна симетрија, вертикална, крстообразна, и, пред сè дијагонална, која го содржи тетрагонот – четирите агли кои кружат околу центарот – Ум. Структурата на просторот добива соматско-тополошка суштина; рацете и нозете создаваат темени точки меѓу кои се повлекуваат имагинарни прави на четворна схема со дијагонален пресек чии радиуси произлегуваат од симболот на Сфајра, опишаната кружница – кругот. Околу пресекот кружи плерома во која понира Бескрајот мерен со безброј тетрагони што прават графија на вселенскиот облик; тетрагонот постојано се воспоставува „внатрешно“ и „надворешно“ во бескрајно растечка и пониращка сфера. Во тетрагонот имено е единствено можно да биде фиксирано средиштето на Сфајрос; вклопувајќи се во совршенство на кружниот облик со раце, нозе и Ум, Човек го задржува „скитачкиот“ сферичен центар во пресекот на дијагоналите на своето упориште, бескрајно длабока точка околу која се определува просторот на неговата дејствителност како симетрија на четирите суштински доблести кои кружат околу Умот: Храброст, Праведност, Разумност и Умереност. Во темените точки се улира човековиот Свет градејќи ја својата смисла според смислата на божественото кое заштитува и брани од бесмислата, или, од несфатливата смисла на Нужноста. Добивајќи ја својата мерка како со-метрија меѓу права и кружница, Човек се опфаќа себеси и влегува во вселенската хармонија како Демиург: се оптегаат рацете во еротолошко Угоре со копнежлива напнатост, а се упираат нозете за да не се урне неговото суштествување Удолу; „Совршениот Човек“ станува совршено распнат на вертикалата меѓу хиперуранската и хтонска топка, стремејќи да стане храбар, праведен и умен во понорот на апсолутната Вистина и безмислосната Правда на Нужноста. Под знакот на Нужноста е сферата на совршененото Бивање под чиј ејдос го гради својот облик трагичниот, тетрагонално распнат Човек. Човековата тетрагонална слика како негов суштински став ги образува сите геометриски схеми што рефлектираат густа симболика, сакрална и секуларна. Митската меморија ја чува оваа универзална слика во трагичните митови за распнатите херои – хибристи: Прометеј, Иксион, Атлас, Ојдип, Херакле – на Крстопат, Исус на Крст. Овој трагичен херојски простор е исполнет со

еротолошка супстанција која триумфира над ужасувачката Празнина: од сите пет допирни точки на смртното и бесмртнието, лета Големиот Дајмон Ерос чија мерка е – да стреми без мерка; тој е хегемон на човечката Душа во таинствениот Лабиринт на Дисдајмонот Сфинга: во кругот на Пладнето станува Човек тетрагон, и, хибрист; во таа доба може да ротира дијагоналната симетрија, да се превртат триаголните часовници на Немесис, да протече низ пресечната точка суштината на суштествувањето, да се сталожи бесмисла и очајничка надеж:

– Поради ова јас никогаш судбина празна на Светот и Векот не ќе фрлам во бездејствена надеж, пее Поетот, – А со Нужноста ни Богови не се борат!

Човек е мерка на секоја вредност, вели двосмислениот софист Протагора, – А со Нужноста ни Богови не се борат! Четириаголната човекова судбина се трие од тркалото на Нужноста – ова е интригата на мудриот Симонидов облик, Одата на Скопас.

Во оваа хорска ода се содржи логос за единството на спротивните суштини – Суштествување и Битие; сепак, Човековото суштествување ги определува четирите насоки на светот. Околу светиот тетрагонален Омфалос Човек го гради својот Дом, својата Полис, Акрополис, Хелиополис, Козмополис, Хипнополис. Во поетскиот простор симетрично е поредено и подредено сè тајно и јавно: Симонид и Питак, тиранос и граѓанин, бивање и суштествување, совршенство и доблест, Бог и Човек, презир и милост. Основниот агон е меѓу Кругот и Четириаголникот, нивната љубов и образа, нивното општење и разделба, и, постојаното властување на Кругот кој штити, но и унижува со вечното прескокнување на Човековиот квадратен свет.

Во целата оваа софистичка ода градена како *ethica more geometrico*, дебне фина иронија во парадоксалните заклучоци: – Тешко е да се постане тетрагон! Но, јас го фалам и го љубам секого што радо не чини ништо срамно!

– Секако, најдобри се тие коишто Боговите ги љубат! А нема безукорен маж колку што нè има да се сладиме со плодовите на широката Земја!

– Ке ви јавам, ако го пронајдам јас!

– Зашто потомци на глупаци безброј!

SUMMARY

Elena Koleva: SIMONIDES QUADRILATERAL OR ANTHROPOLOGICAL SYMMETRY AS THE PERFECTION OF EXISTENCE

The only place where the centre of σφαῖρος is fixed is in the quadrilateral; incorporating himself into the perfection of the Circle. Man retains his „errant“ spherical centre with hands, feet and mind at a point where the diagonals of his existence intersect; a point which is fathomless and around which the space of his reality is determined as symmetry, measure and harmony.

Constructing his measure as a combination of a rectangle and a circle. Man encompasses it, accommodates himself to it and enters into the cosmic, blessed harmony as a demiurge; thus Man becomes (γίγνεσθαι) a quadrilateral and a measure of everything.